

Tednik

Učiteljski Tovariš.

Glasilo avstrijskega jugoslovanskega učiteljstva.

Štev. 38.

V Ljubljani, 20. kimavca 1907.

XLVII. leto.

„Učiteljski Tovariš“ izhaja vsak petek. Ako je ta dan praznik, izide list dan pozneje. Vse leto stoji 8 K, pol leta 4 K, četrt leta 2 K. Posamezna številka 16 h. Spise je pošiljati samo na naslov: Uredništvo „Učiteljskega Tovariša“ v Idriji. Naročnino prejema Frančišek Črnagoj, nadučitelj v Ljubljani (Barje). — Vse pošiljatve naj se pošiljajo franko. — Rokopisov ne vračamo. — Za oznanila je plačati od dvostopne petit-vrste po 20 h, če se oznanilo tiska enkrat; po 18 h, če se tiska dvakrat, in po 16 h, če se tiska trikrat; če se večkrat tiska, znaten popust. Oznanila sprejema „Učiteljska tiskarna“. Priloge poleg poštine 6 K.

Denar in kruh.

Meseca junija t. l. so vsa okrajna učiteljska društva v avstrijskih deželah sprejela resolucijo, s katero zahtevajo, naj se popolni § 55. drž. šol. zakona z dne 14. maja 1869 s temle dostavkom:

„Najmanjša učiteljska plača naj bo ona, ki jo dobivajo po vsakokratnih določenih c. kr. uradniki štirih najnižjih plačilnih razredov, a vlada naj pomaga deželam, da izvedejo to regulacijo.“

Naša skrb in dolžnost je, da zvedo za to resolucijo državni poslanci in ministri. Iz stare izkušnje vemo, da bomo naleteli na različne ugovore, med katerimi bo glavni ta, da dežele ne morejo in država nima s čim izvesti take edine pravične regulacije učiteljskih plač. Lahko bi rekli: ona država, ki ima več 100 milijonov kron za morilno orožje, bi morala imeti tudi nekaj milijonov za ljudskošolsko učiteljstvo. A ker vemo, da Avstrija neče in ne more zaostajati v oboroževanju za drugimi evropskimi državami, ne upoštevamo te svoje trditve. Kakšna velesila bi pa bila Avstrija, da ne izda vsako leto po več sto milijonov za morilno orožje! Na kakšni stopnji bi stala njena kultura! Vse to uvažujemo in zato hočemo navesti nekoliko virov, iz katerih lahko dobi država dovolj dohodkov, ki bi z njimi plačevala ljudskošolsko učiteljstvo, ne da bi treba nanovo obremeniti kmeta ali delavca. To pa zlasti zato ne, ker se temu upirata dr. Šusteršič in vodja klerikalnega učiteljstva, prijatelj Jaklič. Ti viri so:

1. Ko je vlada izboljšala duhovščini plače, ni vprašala, kod bo dobila potrebnih 10 milijonov kron; naložila jih je kar kmetu. Mi bi vladi svetovali, naj duhovske plače uredi tako, da onim škofom, ki imajo prevelike plače odzame to, kar imajo preveč in jim pusti le primerne plače, kakor drugim državnim uradnikom, n. pr. škofom plače, enake plačam predsednikov deželnih sodišč, nadškofom plače, enake plačam predsednikov deželnih nadsodišč. To bi bilo menda dovolj namestnikom Kristovim, ki je hodil bos in gologlav in ni imel mesta, kamor bi položil glavo. Na ta način dobi vlada tako vsoto, da lahko uredi plače nižji duhovščini, enako kakor drugim nižjim državnim uradnikom. Na ta način pridobi vse one milijone, ki jih sedaj vporablja za izboljšanje duhovskih plač, ne da bi obremenila kmeta le z vinarjem več kot dosedaj. Ostane ji pa še toliko, da ugotovi zahtevi učiteljstva.

2. Vsak moški avstrijski državljani, ki ni telesno sposoben, da bi bil vojak, mora letno plačevati najmanj 2 K vojaške takse. Gotovo je, da vsi tisti italijanski in drugi podaniki ki si

hodiyo leto za letom služiti kruha v Avstrijo, niso bili in ne bodo avstrijski vojaki, zato bi bilo le pravično, ako bi vsak plačeval najmanj 2 kroni enakega letnega davka. Še nekaj! Naši delavci, ki gredo iskat zaslužka na Nemško, morajo tam plačevati vsak najmanj 25 mark letnega davka. Kdor ne plača tega davka, ne sme tam služiti, in odpravijo ga po odgonu domov. Enak davek naj naloži Avstrija inozemcem, pa gotovo pride nekaj milijonov v državne blagajnice. Vemo, da pridejo izgovori iz ozirav na Italijo, ki je z Avstrijo v trozvezi, a zakaj nima Nemčija teh ozirav, saj je tudi Avstrija v trozvezi z Nemčijo?

3. V Avstriji kakor po drugih državah žive bogati gospodje, ki imajo neusmiljeno srce, da vsako leto po nekajkrat prav po nečloveško pode svoje konje. In oni, ki zna najbolj poditi svojega konja, dobi celo nagrado. Dobro pustimo jim to veselje, a državi naj plačajo od tega primeren davek. Angleška dobi na ta način na leto po nekaj milijonov kron, in zakaj bi jih ne smela pridobiti na enak način Avstrija?

4. Izvošček, ki s svojim kljusetom stoji in čaka na javnem trgu prilike, da zasluži nekaj drobca, s čimer preredi svoje sinove, ki bodo morali, ko dorasejo, služiti državi, mora plačevati državi davek. So pa prevozniki, ki sicer ne čakajo na službo na javnem trgu, pa vendar, kadar vozijo, rabijo ceste, ki se vzdržujejo z raznimi nakladami. To so gospodje, ki lahko vzdržujejo svoje konje, kočije in kočijaže. Ti naj plačujejo od svojih konj, kočij in kočijažev državi primeren davek. Kolikor nam je znano, ima Italija naložen takšen davek, kar ji gotovo pomaga, da se oborožuje in pripravlja za boj s svojo zaveznico Avstrijo.

5. Poznamo tudi gospodo, ki premore toliko, da si lahko omisli svoje avtomobile, pred katerimi mora vsak čim hitreje bežati, da ne pride v nesrečo. Država celo podpira tako gospodo s tem, da ji dovoljuje v uporabo neobdačen bencin. To gotovo ni pravično, ker mora ubogi delavec, ki rabi luč za to, da zasluži svojim otročičem skorjico kruha, rabiti obdačen petrolej. Država bi ne smela tega dovoljevati, pač pa bi morala naložiti še poseben davek vsem onim, ki imajo avtomobile, ker tudi oni rabijo cesto in nadlegujejo druge državljane. Kdor ima tisočake, da jih lahko trosi za reči, brez katerih lahko živi, ima gotovo tudi nekaj kron za državne potrebščine.

6. V Avstriji je uveden že nekaj let osebni davek. Prav in pošteno je, da vsak, ki ima gotovo množino letnih dohodkov, plača tudi državi nekaj, zato nimamo nič proti osebnemu davku. A nepravilno je, kako odmerjajo ta davek. Naj navedemo za primer samo to: Istrski učitelj-trpin III. plačilnega razreda ima letne plače 1000 K. Prost bi bil osebnega davka, a ker določuje

zakon o osebnem davku, da se mora vštovati med dohodke tudi vrednost stanovanja, in ker določuje istrski dež. zakon, da ima občina plačevati letno 250 K stanarine, ako ne da učitelju primerne stanovanja, mu prištejejo k plači še 250 K in plačevati mora osebni davek od 1250 K, brez ozira, ali ima stanovanje v naravi ali mu občina plačuje stanarino in tudi brez ozira na to, ali je stanovanje v naravi res vredno 250 K. To bi ne bilo toliko nepravilno, ako bi občine dajale učitelju stanovanje, ki bi bilo res vredno 250 K; a občine so siromašne in dajejo največkrat taka stanovanja, ki niso niti polovico toliko vredna. Vemo za učitelja, ki je služboval v vasi, kjer mu je dajala občina stanovanje, obstoječe iz ene sobe, ene sobice in kuhinje, a še to vse mokrotno, razpokano in skoraj razpadajoče. Davčna oblast je vštela učitelju za to stanovanje 250 K, a župniku, ki je imel stanovanje, obstoječe iz 5 ali 6 sob, kuhinje, kleti itd., je pa vštela za stanovanje letnih 60 K. S tem smo hoteli pokazati, da se osebni davek premnogokrat nepravilno odmerja in to posebno v prid bogatinom. Ako bi se bogatinovala stanovanja odmerila s tolikrat 250 K, kolikorkrat so vredna v razmerju z učiteljevim, bi že to tvorilo precejšen letni dohodek. — Poznamo podjetja, ki niti polovico svojih letnih dohodkov ne izkažejo, a ker jim načelujejo na vlado vplivne osebe, ne dovoljuje vlada, da bi se davčni uradniki prepričali o njih resničnih dohodkih. Prigodilo se je celo, da je neka taka vplivna oseba izkazala dohodke, ki so se zdeli davčnemu uradniku mnogokrat premajhni. Preiskal je resnične dohodke, ki so mu potrdili nje-

govo mnenje, a vlada je upokojila dotičnega uradnika, namesto da bi odmerila osebni davek po resničnih dohodkih. S tem smo dokazali, da bi država lahko imela mnogo več dohodkov iz osebnega davka, ako bi pazila in pravično obdačila tudi dohodke bogatinov. Koliko milijonov bi morala plačati n. pr. tvrdka Rotschild, ako bi jo obdačili v isti meri kakor niže sloje?

7. Že iz točke 3., 4. in 5. je razvidno, da bi vlada dobila lahko mnogo dohodkov, ki bi se dvignili do — milijonov, ako bi uvedla športni davek, ki bi ga morali plačevati n. pr. tudi posestniki gledaliških lož, imetniki zabavnih lovov, cvetličnjakov, zverinjakov, psov itd.

8. V „Učit. Tov.“ smo že razpravljali o kulturnem davku, ki se naj bi naložil na vsakoletni čisti dobiček raznih denarnih zavodov, bank itd. Mnogo je takih zavodov, ki izkazujejo vsako leto naravnost ogromne vsote čistega dobička. Tu bi dobila država toliko denarja, da bi hipoma lahko sanirala deželne finance.

9. Vedno obsežnejše dimenzije zavzema boj proti alkoholu. Država lahko brez skrbi poviša davek na žgane pijače. Tako zopet narastejo njeni dohodki do izdatne višine.

10. Velike cerkvene slovesnosti, romanja, božja pota itd.

prinašajo naši kapitalistiški cerkvi vsako leto milijone dohodkov. Tudi tu naj poseže država vmes in naj zahteva nekaj tega denarja zase, da zadosti svoji kulturni nalogi.

11. Država sama ima velika podjetja in posestva, ki ji leto za letom prinašajo ogromno čistega dobička, n. pr. rudniki, gozdovi, vodne sile. Idrijski rudnik na pr. nosi erarju

Vekoslav Strmšek.

Strmšku v spomin.

Po zemlji rodni
ponosno si hodil,
mladino si vodil
naprej in navzgor.

Pod zemljo rodno
truplo ti spava,
a nad njo duh plava
prost vseh spon. —

Tam v svetlih višavah
naj duša vneta
prosi Očeta
za tlačen stan,

ki jadrnega srea
pošilja pozdrave
ti, majke Slave
prezvesti sin!

Marija Zopfova.

Zadnje Strmškovo pismo.

Dne 9. avgusta je pisal pokojni Strmšek našemu uredniku pismo. Prvi del tega pisma se tiče neke zadeve, v kateri se je naš urednik obrnil nanj. Drugi del Strmškovega pisma se pa glasi:

Meni se godi slaba — pišem Ti v postelji. Gre mi za kožo, reši me morda le nož. Mogoče so pato zadnje vrstice, ki jih dobiš od mojeroke.

Pozdravi mi vse delavne tovariše! Vztrajajte v svojem napornem delu in vodite slovensko učiteljstvo do prave samozavesti in samostalnosti. Bog vas živi! Na zdar!

Iskreno Te pozdravlja in Ti specialno želi mnogo sreče v Tvojem napornem delu

Tvoj

Vekoslav.

Iz turistovskega nahrbtnika.

Piše Fort. Jelovšek.

Dasiravno nas je prišlo nepričakovano mnogo obiskovalcev, vendar nam je vljudni hotelir postregel z okusnim obedom in izborno pijačo, in vsakemu kar najtopleje priporočam ta edini slovenski, izvrstni hotel.

Po obedu se napotimo peš v večjih ali manjših skupinah k izviru Savice. Pot navzgor ni prav nič naporna, in čimdalje

na leto nad pol milijona kron čistega dobička.

12. Ko bi se znižala vojaška služba na dve leti, bi ne bilo čuti sramotne resnice, da plačuje država na leto za vse ljudsko šolstvo in za vsa učiteljišča ubogih 6 milijonov in da nosijo vsa druga bremena občine in dežele. Dveletna vojaška službena doba bi napravila takim razmeram enkratavselej konec.

V teh dvanajstih točkah smo pokazali vire, iz katerih lahko država dobi še več kot toliko milijonov, kolikor jih potrebuje za plačevanje ljudskošolskega učiteljstva, ki bo enako plačano kakor jih imajo državni uradniki zadnjih štirih činovnih razredov.

Vse te dohodke bi dobila lahko tako, da bi ne obtežila kmeta niti za vinar. Upamo, da se bo za te naše vire zavzel tudi naš dobri prijatelj dr. Šusteršič, ako ostane dosleden — lastnim besedam. Nočemo trditi, da ni mogoče dobiti še drugih, morda izdatnejših virov, pokazati smo hoteli samo, da se da urediti tudi ljudskošolskemu učiteljstvu plače enako onim e. kr. uradnikom, ako je le dobra volja.

Poslanci in ministri na delo! Nastopite pot dobrovoljne delavnosti, ker je ljudskošolsko učiteljstvo do skrajnosti izstradano in ne more več mirno čakati!

Obrtne nadaljevalne šole.

Spisal. Engelbert Franchetti.

(Konec.)

Dovolil bi si tudi tukaj opozoriti e. kr. deželno vlado, da bi glede napredka, razvoja in reorganizacije obrtnega šolstva prav nič ne škodovalo, ko bi vladni šolski referent vsako leto vsaj enkrat sklical vse šolske odbore teh šol na posvetovanje. Preverjen sem, da bi to obrodilo mnogo dobrega sadu in da bi se pri takih skupnih posvetovanjih odpravila marsikatera ovira in zapreka po

močnejše božbenje te opominja, da prideš kmalu do smotra. Dospeli smo do lesene mizice in korak naprej na levo — nehote ostrmiš. Velikanski tempelj obdan od treh strani od divjih skladov silnih pečin — in iz omotične višine v ozadju drvi, hrumi, šumi in vrši kakor tisoč in tisoč razjarjenih kač, sikajoč razbeljeno peno po razritem skalovju v divjo, grozno globočino — liki hudourni oblaki pod jeznim nebom — dokler se ne prikaže milina vedrega neba — kot brušen diamant kristalno čista, zavedljivo-vabljava kraljeva hči Triglava — Savica, ki se izliva v Bohinjsko jezero, a ga na nasprotni strani zopet zapušča, da se združi s Podkorensko Savico v mogočno slovansko Savo.

Tu torej sta žrtvovala slavni, bojeviti Črtomir in deviška Bogomila kipečo ljubezen, zemsko srečo — visokim, nedoumnim smotrom. — In kakor vsa ta nebrzdana moč in elementarna sila ni zdrobila v sto- in tisočletjih teh neomajnih čerij, tako tudi najljutejši naval okrutih in oholih tujecev ni in ne bo uklonil čilega naroda, ki prebiva tod.

In lepo je bilo tu; povsod, kamor si se ozri, si gledal razvneti lica, četudi nas je rosila ledena Savica, vendar so kipele in gorela bratske ljubezni naša srca. — Objemali in grlili smo se Slovenci s Srbi in ko smo se vrnili k „Zlatorogu“, je priklopelo ob govornikovih besedah, navdušenje do vrhunca — in ginjeni do solz smo klicali odhajajočim milim bratom: „Do svidenja v slobodni srbski kraljevini; Bog živi Te, pobratim Jovanović, Bog živi Tvoj junaški rod!“ (Dalje.)

obrnih nadaljevalnih šolah. Uradni referent bi si pa pridobil zato nevenljivih zaslug. Obrtništvo, kakor vodstvo in učiteljstvo bi mu bilo za ta čin in požrtvovalnost v vsakem oziru hvaležno.

Ta nasvet e. kr. vladnemu referentu sem si dovolil zaradi tega nasvetovati, ker stojimo ravno pred časom, ko se namerava obrtno šolstvo reorganizirati.

Koliko in kako delujejo razni drugi odbori obrtnih nadaljevalnih šol, tega ne vem, ker nimam vpogleda, vem pa le, da je odbor obrtne nadaljevalne šole v Ljubljani veliko let držal roke navskriž in mirno gledal, kako je vodja te šole, ravnatelj in svetnik Junowitz, pošiljal leto za letom samonemške računске zaključke, proračune in druga taka pojasnila. Nastavljal je zaradi 5, po narodnosti nemških vajencev, slovenskega jezika nezmožne učitelje. Na sposobnost se tudi ni dosti oziral, samo da je gosp. ravnatelju k obrazu pristojal. Odboru ni sploh v pritrditev učiteljskega osebja nikdar predložil. On je bil sam vodja in pa odbor v eni in isti osebi.

O slovenskih tiskovinah in izpričevalih sploh ni bilo ne duha ne sluha, ampak vse je bilo samo v blaženi nemščini. Zakaj neki to? Zato, da vedo ljubljanski obrtniki bolj ljubljanske Nemce spoštovati in ceniti. To je naravnost zasmehovanje vsega slovenskega naroda.

Ko sem bil kot zastopnik trgovske in obrtne zbornice izvoljen v odbor obrtne nadaljevalne šole, sem začudeno gledal, ko sem bil skoraj po preteku leta dni prvič poklican k seji. Še bolj čudno se mi je pa zdelo, ko se mi izroči samonemški računski zaključek in proračun.

Po sebi je umevno, da sem temu takoj odločno ugovarjal in zahteval za prihodnje leto slovenskega računa, kar se je tudi zgodilo.

Posvetil sem šoli nekoliko več pozornosti in se prepričal, da se je treba bolj intenzivno pobrigati za razne premembe.

V seji dne 12. junija sem si dovolil staviti sledeče nasvete in predloge:

1. Obrtna pripravljavnica in obrtna nadaljevalnica naj se s pričetkom prihodnjega leta spojita in zaeno preustrojita v tri med sabo ločene strokovne tečaje za stavbne, mehanično-tehnične in umetnostne obrte. Pri zadnjih naj se posebej upoštevata črevljarska in krojaška obrt. Obrtna nadaljevalna šola na e. kr. realki naj se zaeno opusti, vajenci naj se pa po strokah razdele med šoli na Cojzovi cesti in v Komenskega ulicah. Kot učitelji naj se za posamezne obrti, zlasti za črevljarsko in krojaško obrt, nastavijo za to usposobljeni, strokovno naobraženi obrtniki.

2. Šolska razstava naj se prihodnje prireja skupno za vse stroke in na enem prostoru. Vendar naj se pa razdeli po strokah, in naj traja vsaj po 8 dni, da bodo imeli obrtniki priliko, ogledati si jo temeljito. Takšne razstave se morajo po časnikih in lepkih naznanjati. Skrbeti je tudi za to, da se bodo razstave po časopisih ocenjevale.

3. Obrtnim vajencem, ki so šolsko leto dovršili z odličnim ali vsaj dobrim uspehom, naj se podeljujejo nagrade bodisi v strokovni knjigah bodisi v gotovini in diplomah. K pokritju tega izdatka naj bi prispevale obrtne zadruga, ki imajo za vajence posebne zaklade.

4. Za strokovne tečaje bo treba risalnih sob in risalnih miz. Zato je vodstvom I. in II. mestne deške ljudske šole naročiti, da v najkrajšem času poročajo, koliko sob in miz je na razpolago.

5. Inventar sedanje obrtne nadaljevalne šole je po dveh ali treh članih šolskega odbora pregledati in eventualno po